

КЫРГЫЗСТАН-ЕВРОПА БИРИМДИГИ: ЭКИ ТАРПТУУ КЫЗМАТТАШТЫКТЫН АЛКАГЫНДА

Макалада эгемендүү Кыргызстандын Евробиримдиктин өнүккөн мамлекеттери менен болгон саясий, соода-экономикалык жана маданий-гуманитардык багыттагы байланышы (Франция, Германия, Улуу Британия) каралды.

Негизги сөздөр: Кыргызстан, Европа Биримдиги, алдынкы өнүккөн мамлекеттер, мамлекеттик создар, саясий экономикалык кары-катыштар.

KYRGYZSTAN-EUROPEAN UNION: IN THE FRAMEWORK OF COOPERATION IN THE TWO FIELDS

In this article is considered the relationship of sovereign Kyrgyzstan with the leading states of the European Union (France, Germany, Great Britain) in the political, trade-economic, cultural and gumanitornom directions.

Key words: Kyrgyzstan and the European Union, the leading developed countries, the state of ideas, political and economic contacts.

Азыркы мезгилдеги глобалдаштыруу учурунда дүйнөлүк өнүүгүүдө эки багыт үстөмдүк кылууда: мамлекеттерди союздарга (экономикалык, саясий, гуманитардык) бириктирүү жана түрдүү мотивдердин негизинде өз алдынча обочолонууга умтулуу диний экстремизм, саясий жана жарандык террорчулук, геосаясат).

Мындай шартта анча чоң эмес мамлекеттер өнөктөштүк байланыштарды жөнгө салып, көп багыттуу саясатты жүргүзүү менен гана өздөрүнүн жеке кызыкчылыгын коргой алат. Ага мисал катары Кыргыз Республикасынын Европа Биримдиги менен болгон мамилесин айтса болот.

Биздин республика Европа Биримдиги менен саясий жана соода-экономикалык кызматташууну өнүктүрүүгө өзгөчө көңүл бурат. Анткени аталган уюм республиканын негизги донорлорунун бири болуп эсептелинет.

Европа Биримдигинин жетекчилиги Кыргыз Республикасын ишенимдүү өнөктөш катары карап, ал менен мамилени өнүктүрүү Борбордук Азиядагы туруктуулукту жана коопсуздукту бекемдөөгө ыңгайлуу шарттарды түзөт деп эсептейт. Европалык Реконструкция жана Өнүгүү банкы Кыргызстанды КМШ мамлекеттеринин ичинен базар экономикасын бир катар алдыга жылдырган өлкө катары баа берүүсү да эки тараптуу мамилелердин өнүгүүсүндө чоң роль ойногон.

Борбордук Азия аймагы, анын ичинде Кыргызстан дагы, Европа Биримдигинин көңүлүнүн чордонунда турат. Аймактын ресурстук дңгээли ЕБги үчүн манилүү ролду ойногон. Бирок аталган аймактагы бир катар факторлор боюнча: диний экстремизм, саясий туруксуздук, наркотрафик жана башка коркунучтар болсо дагы, Европа үчүн чийки заттарга бай бул аймак чоң кызыгууну туудурууда.

Европа Биримдиги Борбордук Азия аймагында демократиялык институттардын бирдиктүү стандарттары жайылтылган туруктуу мамлекеттердин болушун каалайт.

1995-жылы Кыргызстан менен Европа Биримдигинин ортосунда түзүлгөн өнөктөштүк жана кызматташтык Келишими кыргыз-европа байланыштарынын укуктук негизин түзгөн. Ал Келишим Кыргыз Республикасы менен ЕБнин ортосундагы саясий, инвестициялык, экономикалык, соода, финансы, укуктук жана маданий багыттарда кызматташууну камсыз

кылган. Келишим эки тарап тең ынанган принциптердин жана милдеттердин негизинде ишке ашкан. Аларга: эл аралык тынчтыкты жана коопсуздукту сактоого көмөк көргөзүү, демократиялык нормаларды, саясий жана экономикалык эркиндиктерге колдоо көргөзүү ж.б. кирген.

2007-жылы Европа Биримдигинин Борбордук Азия боюнча кабыл алынган Стратегиясы эки тараптуу байланыштардын өнүгүүсүнө түрткү берген. Бул документте Борбордук Азия Европа Биримдиги үчүн биринчи жолу приоритеттүү аймак деп жарыяланган жана ага ылайык көргөзүлө турган жардамдын көлөмү мурдагыга караганда эки эсеге өскөн. ЕБнин бул стратегиясын кабыл алган күндөн бери кыргыз-европа эки тараптуу мамилелер алгылыктуу өнүгүп жатат.

Европа Биримдиги Кыргызстанда бүт приоритеттүү жактарда: мыйзамдын аткарылышы, айлана-чөйрөнү коргоо, суу ресурстарын башкаруу, билим берүүнү жакшыртуу, экономикалык өнүгүүгө көмөк көргөзүү, соода жана инвестициялык кызматташтык, транспорттук жана энергетикалык секторлорду өнүктүрүү, чек араларды көзөмөлдөө боюнча активдүү иш аракеттер жүргүзүлүүдө. Биздин республика аймактык бир катар иш аракеттерге катышууда, саясий баарлашуу жүргүзүүдө, ЕБги менен Борбордук Азия республикаларынын жетекчилери такай түрдө жолугушууларды өткөрүүдө.

Аз убакыттын ичинде Европа Биримдиги Кыргызстанда 40 ка жакын долбоорду жүзөгө ашырган, калктын жан башына эсептегенде КМШ өлкөлөрүнүн ичинен жардам алуунун көлөмү боюнча Кыргызстан биринчи орунда турат. Европа Биримдигинин жардамдарынын программалары Республиканын социалдык-экономикасын өнүктүрүүгө багытталган. ЕБги Кыргыз Республикасынын туруктуу өнөктөшү жана ири өлчөмдө жардам көрөзүп жаткан уюм болуп эсептелинет. Кыргыз Республикасынын Конституциясындагы баалуулуктарга жана жүргүзүлгөн саясатына таянып, Европа Биримдиги ТАСИС программасын узартып, гранттык негизде кайтарылуучу насыяларды Кыргызстанга бөлүүдө.

Бүгүнкү күндө Кыргызстандын Европа Биримдиги менен болгон мамилеси такай мүнөзгө ээ: министрликтердин, эксперттердин, эки тараптын түрдүү ведомстволорунун адистеринин ортосунда өз ара пикир алмашуулар болуп, туруктуу кызматташуунун өнүгүүсүнө шарт түзүлүүдө. Атайын ишке ашырылып жаткан долбоорлордун негизинде бир топ иш аракеттер жүргүзүлүүдө. Европа Биримдиги Кыргызстанга берилип жаткан техникалык жардамдарды туура пайдалануусу зарыл экендигин такай талап кылып келүүдө.

Кыргызстандын Европа өлкөлөрү менен эки тараптуу байланыштарды өнүктүрүү багытында Германия, Улуу Британия жана Франциялар өзгөчө артыкчылыкка ээ.

Европа Биримдигинин өлкөлөрүнүн ичинен эки тараптуу кызматташуу Германия менен өзгөчө интенсивдүү өнүгүүдө.

Германия Европа мамлекеттеринин ичинен Кыргызстанга биринчилерден болуп жардам көргөзө баштаган. 1990-жылдардын башында түзүлгөн мамилелер түрдүү багытта: билим берүү, маданий-гуманитардык маселелерде, соода-экономикалык байланыштарда, финансылык жана техникалык кызматташуу багыттарында ишке ашкан. Германия менен Кыргызстандын ортосунда өнөктөштүк жана бири-бирин колдоо боюнча мамилелер калыптанган. Мындай байланыштар биздин элдердин ортосундагы достук мамилелерин чыңдап, жалпы адамзаттык балуулуктарды сактоого ыңгайлуу шарттарды түзгөн.

Германия Кыргыз Республикасын биринчилерден болуп таанып, анын көз карандысыздыгын жана базар экономикасы шартындагы демократиялык мамлекет катары өнүгүүсүнө ар дайым колдоо көргөзүп келген. Германия эл аралык каржылоо уюмдарынын алкагында Кыргызстанга ири көмөк көргөзүп келүүдө.

Бүгүнкү күндөгү кыргыз-герман мамилелери активдүү өнүгүүдө. Германия Европа мамлекеттеринен биринчилерден болуп Бишкекте өзүнүн элчилигин ачкан жана Кыргызстандагы жүргүзүлүп жаткан базар экономикасы шартындагы реформаларга колдоо көргөзгөн. Республиканын билим берүү, саламаттыкты сактоо жана айыл чарба тармактарында Германиянын инвестициясы киргизилген. Ал Кыргыз Республикасынын эң

негизги донорлору болуп эсептелинет. Өлкөдө экономиканын эң манилүү тармактарында Германия тарабынан ондогон долбоорлор ишке ашырылууда. Жүздөгөн кыргыз студенттери Германиянын мыкты окуу жайларында билим алышууда.

Кыргызстандын Европа багытындагы дагы бир эң манилүү приоритети катары Франция эсептелинет. Франция өз кезегинде Кыргызстанды Борбордук Азия аймагында демократиялык жана экономикалык реформаларды алгылыктуу ишке ашырып жаткан өлкө катары эсептеген. Ал Кыргызстандын негизги соода-экономикалык өнөктөшү жана кеңири өлчөмдөгү жардам көргөзүп жаткан өлкө болуп эсептелет.

Кыргызстандын Франция менен болгон тышкы саясий мамилесинин негизги багыты парламенттик кызматташтыктарды активдештирүү, соода жүгүртүүнүн жана инвестициянын көлөмүн жогорулатуу болгон.

Франциянын ишкер чөйрөлөрү жана алдыңкы Трансулуттук компаниялары менен мамилелерди түзүүдө Кыргызстанга француздук инвестицияны жана туристтерди тартууда, Кыргыз Республикасынын улуттук кызыкчылыктарын ишке ашырууда ЕБнин эл аралык кадыр-баркын пайдаланууда экономикалык дипломатия негизги орунда турууда.

Кыргызстандын Улуу Британия менен болгон эки тараптуу мамилелери саясий жана экономикалык чөйрөнүн бүт багыттарында ишке ашууда.

Көз карандысыздык жылдар учурунда Улуу Британия биздин республикага зарыл финансылык, техникалык жана гуманитардык жардамдарды көргөзгөн. Республикадагы британиялык өкмөттүн гранттары гигиена жана санитардык системасын жалпылоо, суу менен камсыз кылуу, тоолуу аймактарды өнүктүрүү, социалдык коргоо системасын жакшыртууга багытталган. Улуу Британиядан келүүчү негизги жардам эл аралык өнүгүү министрлигинин эки тараптуу программасынын негизинде ишке ашырылган.

Кыргызстандын ЕБнин алдыңкы мамлекеттери менен болгон маданий кызматташуусу биргелешкен экспозицияларды жана көргөзмөлөрдү уюштуруу, музыкалык жана кинематографиялык фестивалдарды өткөрүү, «маданий күндөрүн, чыгармачылык топторунун гастрольдорун уюштуруу иштери менен байланышкан. Жыйынтыгында, европалыктар кыргыз элинин руханий жетишкендиктери, тарыхы менен, ал эми Кыргызстандын калкы Европа өлкөлөрүнүн маданияты менен көбүрөөк тааныш боло баштаган.

Адабияттар:

1. Выбор Центральной Азии в цивилизационном пространстве / Под. ред. Т. Койчуева. – Бишкек 1996. -348 б.
 2. Джекшенкулов А. Новые независимые государство Центральной Азии в мировом сообществе. –М.,2006. -306 б
 3. Иманалиев М. Очерки о внешней политике Кыргызстана . –Бишкек 2002. -160 б
 4. Каана Айдаркул Международные отношения кыргызов и Кыргызстана: история и современность. – Бишкек 2002.-352 б
 5. Кулматова Г. Отношения между Кыргызстаном и государствами Запада. –М. 2003. -159 б.
 6. Омаров Н.М. На пути к глобальной безопасности : Центральная Азия после 11 сентября 2001 г. –Бишкек. 2002.-88 б.
 7. Токтомушев К. Внешняя политика суверенного Кыргызстана. –Бишкек. 2001. -192 б.
-